

25 november 2019

LOBA (Landelijk Overleg Bevoegde Autoriteiten)-congres in Moerdijk/Klundert

Prof. em. dr. Cyrille Fijnaut

De aanpak van georganiseerde misdaad en speciaal drugsmokkel via de Rotterdamse haven

Spreeknotities

1. Introductie:

- dank voor de uitnodiging om in dit deskundige gezelschap iets te zeggen over georganiseerde misdaad en havens
- een onderwerp waar ik mij sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw voor interesseer; studies over havens in Zuid-Italië, New York en Kobe/Japan lieten zien hoe criminele organisaties met corruptie, intimidatie en geweld
 - . havenbedrijven stelselmatig kunnen bestelen en afpersen
 - . havens, en zeker controle over havens, kunnen gebruiken om illegale goederen en personen in- en uit te voeren
- niet voor niets in 1990 op uitnodiging van BM Peper gesproken met de “havenbaronnen” van Rotterdam over de manieren waarop – ook om economische redenen - de veiligheid en integriteit van de Rotterdamse haven zouden kunnen/moeten worden gewaarborgd
- en ook goed te begrijpen waarom ik in de onderzoeken voor de commissie-Van Traa veel aandacht heb geschonken aan de rol van zeehavens en luchthavens in de georganiseerde misdaad in Nederland
- sindsdien heeft het onderwerp me niet losgelaten

. aantal jaren geleden betrokken geweest bij de opzet van veiligheids- en integriteitsbeleid voor de haven van IJmuiden

. niet zo lang geleden me op de uitnodiging van de BM van Moerdijk al eens verdiept in de mogelijke risico's voor een haven als die van Moerdijk

. en de voorbije jaren voorzitter geweest van de begeleidingscommissie van het onderzoek naar de integriteit van de werking van de toezichthoudende diensten in de Rotterdamse haven – gebaseerd op het idee dat naarmate de controles in de haven worden aangescherpt, criminele groepen wellicht hun modi operandi zullen aanpassen (denk aan de onderzeeër voor de kust van Galicië) of hun illegale activiteiten verplaatsen naar andere havens, maar wellicht ook gericht zullen proberen toezichthoudende ambtenaren te corrumpen - maar, zoals u wellicht weet, het rapport inzake dit onderzoek zal om goede redenen niet worden gepubliceerd

- binnen de 15-20 minuten die mij zijn vergund wil ik drie onderwerpen op een samenhangende manier aanstippen

. de relatie tussen georganiseerde misdaad en terrorisme

. de controle op de in- en uitvoer van drugs via onze zeehavens

. de algemene aanpak van georganiseerde misdaad in Nederland

- u hoort wel dat ik over deze kwesties – anders dan de inleidende stukken suggereren - eigenlijk niet wil spreken in termen van ondermijning; de reden hiervan is eenvoudig

. dat deze term niet geschikt is om op een heldere manier de ernstige misdaadproblemen te benoemen en te analyseren waarmee we in dit land te maken hebben (omdat zij volstrekt ten onrechte suggereert dat we met een soort van ondergronds/onzichtbaar fenomeen te maken hebben dat ook op een onzichtbare manier moet worden bestreden en dus moeten toerusten op een soort van ondergrondse oorlog)

. dat zij zodoende een beleid in de hand werkt dat qua doelstelling, methode en uitvoering te ongericht is en dus onvoldoende doel zal treffen

. en tot slot dat zij in de schoot van politie, justitie en bestuur ook nog eens leidt tot zeer contraproductieve discussies over de juiste besteding van de extra-middelen die worden vrijgemaakt om die problemen te bestrijden

- hierbij denk ik in het bijzonder denk aan de discussie over de oprichting van een Multidisciplinair Interventie Team bij de Nationale Politie om in het bijzonder de zware drugsmisdaad terug te dringen; reeds in 2016 heb ik – gegeven de toenemende ernst van een aantal problemen, zowel problemen in verband met de illegale drugsindustrie en in verband met doodsb bedreigingen aan het adres van politiemensen, officieren van justitie en burgemeesters, als in verband met onder meer het toenemend geweld bij plofkraken (die onderhand trouwens beter als bomaanslagen kunnen worden betiteld) - vóór en achter de schermen gepleit voor de vorming van een *force de frappe* resp. een *strike force* om die problemen de baas te worden
- maar deze strijdmacht moet in mijn ogen binnen het verband van de Landelijke Recherche worden gevormd – en moet in dit verband niet alleen nauw samenwerken met de Regionale en de Districtelijke Recherches, en hier in Brabant/Zeeland zeker ook met de Riecs/Task Forces/Actiecentra, en dus de gemeenten, maar in elk geval ook met de Belastingdienst/Douane/Fiod en de KMAR
- dit team moet – om allerhande redenen die ik bij de bespreking van punt 3 kort zal toelichten – in elk geval niet parallel aan de Landelijke Recherche bij de Landelijke Eenheid van de Nationale Politie worden opgericht: dit laatste zou – ik zeg het maar ronduit – gewoon idioot zijn.....

- Maar goed: nu eerst punt één.....

2. De verhouding tussen georganiseerde misdaad en terrorisme

- in het beleid van de EU en haar lidstaten worden deze twee fenomenen weliswaar vaak in één adem genoemd alsof ze intrinsiek met elkaar zijn verweven, maar dit getuigt niet van veel inzicht in hun onderlinge verhouding
- Als je deze verhouding uit elkaar trekt en de mogelijke varianten in een spectrum tussen de uitersten in plaatst, dan:

. zijn er aan het ene uiterste georganiseerde misdaadgroepen die helemaal niets met terrorisme van doen hebben (bijv. cosa nostra in NY), en aan het andere uiterste terroristische groepen die niets van doen hebben met georganiseerde misdaad (Action directe, CCC)

. en in het middenstuk van het spectrum zitten allerlei overgangen en varianten: om wat voorbeelden te geven

+ terroristische groepen die zich via de illegale wapenhandel voorzien van wapens en explosieven, maar verder geen operationele relaties onderhouden met georganiseerde misdaadgroepen

+ terroristische groepen die – parallel aan wat sommige criminele groeperingen doen – “belasting” heffen op de legale en/of illegale activiteiten op “hun” grondgebied (denk aan wat ETA in Baskenland deed en de Italiaanse maffia in delen van Italië nog steeds doet)

+ criminele organisaties die zich bij vlagen gedragen als terroristische groepen, en via de systematische toepassing van geweld terreur zaaien om hun doelen te bereiken – liquidaties in eigen kring en onder tegenstrevers, aanslagen op politie en justitie-ambtenaren, bestuurders

etc. (denk aan de “oorlog” van de Siciliaanse maffia in de jaren zeventig-negentig)

+ terroristische groepen die als gevolg van wijzigingen in de politieke en/of militaire situatie hun politieke ambities laten varen en zich ontwikkelen tot criminele organisaties (voor een deel met de paramilitaire groepen is gebeurd in Noord-Ierland)

- deze voorbeelden laten zien dat men zich in het algemeen moet hoeden voor gemeenplaatsen op dit gebied en - zeker ook waar het gaat om havens - steeds van geval tot geval zo goed mogelijk moet bekijken wat er werkelijk aan de hand is
- wat niet wegneemt dat veel van de preventieve en repressieve maatregelen die kunnen worden genomen om de veiligheid en integriteit van havens te waarborgen in veel opzichten zowel geschikt zijn in de context van terrorisme als in de context van georganiseerde misdaad, bijvoorbeeld waar het gaat om de fysieke en elektronische beveiliging van de toegangen en uitgangen, om de beveiliging van de informatie- en communicatiesystemen, en om de screening van personeel
- de aanbevelingen die recentelijk door een onderzoeksgroep van de EUR zijn gedaan om de kwetsbaarheden van/in de Rotterdamse haven in te perken, laten dit naar mijn mening duidelijk zien

3. Zo bij mijn tweede punt: de controle op de invoer en uitvoer van drugs via de (zee)havens

- dit is een heel belangrijk en actueel onderwerp: de illegale drugsindustrie vormt in alle opzichten immers veruit het voornaamste misdaadprobleem van Nederland

+ denk in dit verband niet alleen aan het recente pleidooi van de Rotterdamse BM om de toevoer van cocaïne uit Zuid-Amerika/Colombia

richting Rotterdam en andere (Nederlandse/Europese) zeehavens al zoveel mogelijk te stoppen bij/in de havens van Colombia

+ maar ook aan het hele recente voorbeeld van de inbeslagneming van grote hoeveelheden productiemiddelen voor de aanmaak van synthetische drugs/XTC in de Rotterdamse haven de bestemd waren voor Australië

+ een voorbeeld dat trouwens laat zien dat het niet opgaat dat landen als Nederland van andere landen grotere inspanningen vragen om de drugshandel richting het eigen land te stoppen en zelf geen groot probleem maken van de export van drugs uit het eigen land naar andere landen

- maar afgezien van deze asymmetrie in het beleid is het voorbeeld van de pogingen om de invoer van cocaïne vanuit Colombia naar Rotterdam zoveel als mogelijk te stoppen heel geschikt om een aantal lastige kwesties aan te kaarten die in dit verband spelen
- ten eerste: het is zeker nuttig om over en weer meer te investeren in politieke en eventueel justitiële verbindingsambtenaren maar – aanknopen bij mijn eerste punt – men moet niet uit het oog verliezen dat blijkens recente berichten een aantal, ook grote, havens in Colombia – zowel aan de kant van de Pacific als aan de kant van de Caraïbische wateren – en dus de uitvoer van cocaïne geheel of gedeeltelijk wordt gecontroleerd door omvangrijke en goed-georganiseerde criminele organisaties die afstammen van de zeer extreemrechtse en zeer gewelddadige Autodefensas Gaitanistas de Colombia, m.a.w het zal niet meevallen om de uitvoer van cocaïne vanuit Colombia te stoppen: zij vormt een enorme bron van inkomsten voor die gewezen paramilitaire organisaties
- ten tweede: er moet aan worden herinnerd dat cocaïne niet alleen via Rotterdam (en Antwerpen niet te vergeten) naar Nederland, Duitsland

en het Verenigd Koninkrijk stroomt; iedereen die de berichten over georganiseerde misdaad respectievelijk de drugshandel in Europa volgt, weet dat veel cocaïne ook via Spaanse, Portugese, Zuid-Italiaanse (met name via de haven van Gioia Tauro in Calabrië), Noord-Duitse havens naar Noord-West-Europa komt

- dit wil niet zeggen dat het geen zin heeft om met een flink pakket van maatregelen de invoer via de haven van Rotterdam zoveel als mogelijk te stoppen maar men moet hierbij wel bedenken dat het – zoals eerder gezegd -

+ niet alleen kan leiden tot grotere corruptieproblemen in de Rotterdamse haven – zowel in de publieke als in de particuliere sector - maar zeker zal leiden tot verplaatsing van de invoer naar andere, minder goed beveiligde, grotere en kleinere havens, in Nederland resp. grotere en kleinere havens in andere lidstaten van de EU

+ daarenboven moet rekening worden gehouden met toenemende aanlanding van de cocaïne rechtstreeks op de kusten/stranden van Nederland, België, Frankrijk, Spanje, Duitsland zoals we dat al enige jaren zien in Zeeland en Noord-Holland en zoals we dat al kennen sinds de jaren tachtig – maar toen met hash uit de Libanon, Marokko en Pakistan

- ten derde moet in het licht van het vorenstaande worden onderstreept dat het – voor wie de distributie en het gebruik van cocaïne in het Nederlandse achterland wil inperken - niet zo zinvol is om te proberen om de invoer van cocaïne alleen via de Rotterdamse en – meer in het algemeen - de Nederlandse havens te stoppen; wie op dit punt echt verschil zal willen maken zal op z'n minst nauw moeten samenwerken met de omringende landen/de lidstaten van de EU, en in dit verband moeten streven naar gelijke/gelijkwaardige niveaus van controle binnen en buiten reguliere havens en haventjes; iets wat echt niet één – twee – drie zal kunnen worden verwezenlijkt.....

- deze overweging is – ten vierde en tenslotte - voor mij opnieuw te pleiten voor de oprichting van een Centrum voor Politie-, Justitie-, Douane- en Bestuurlijke samenwerking tussen Noord-Frankrijk, West-België, Zuid-West Nederland en Zuid-Oost Engeland – in wezen een eigentijdse opvolger van de Cross Channel Conference die al in de jaren zestig van de vorige eeuw werd opgestart; er werden aan de binnengrenzen tussen de lidstaten van de EU al 50 van dergelijke centra opgericht maar uitgerekend waar het 't meest nodig/zinvol is - in het Frans-Belgisch-Nederlands en Engels grensgebied rondom het Kanaal met onder meer een vergaand geïntegreerde illegale drugsindustrie en in toenemende mate ook grensoverschrijdende mensensmokkel - gebeurt het niet
 - waarom niet? Om diverse redenen, denk ik, onder meer: kortzichtigheid waar het gaat om de beheersing van de gemeenschappelijke misdaadproblemen in dit gebied, benepenheid waar het gaat om kwesties als politieke soevereiniteit en operationele autonomie, en onbekendheid met het beleid van de Europese Unie aangaande de controle op het verkeer van goederen, personen en geld over de binnengrenzen
 - hoe dan ook, de opstart van een dergelijk centrum zou kunnen worden gerealiseerd door bundeling van de bestaande vormen van grensoverschrijdende samenwerking tussen de politie- en justitiediensten, de douanes en de lokale besturen; vervolgens moeten er twee dingen aan worden toegevoegd: enerzijds de bouw van een draaischijf voor de dagelijkse uitwisseling van informatie tussen de betrokken diensten en anderzijds de ontwikkeling van een platform voor de analyse van de illegale activiteiten in dit deel van Europa en voor de voorbereiding van gemeenschappelijke acties om die in te perken
4. en zo bij mijn derde punt: de brandende kwestie van de algemene aanpak van georganiseerde misdaad in Nederland

- havens functioneren niet in het luchtledige: het zijn draaischijven in internationale stromen van goederen, personen en geld; hierom moet men zich bij de bewaking van veiligheid en integriteit van havens niet blindstaren op de bouw van sluitende controlesystemen op het grondgebied van havens zelf
- de invoer van cocaïne en de export van synthetische drugs laten dit duidelijk zien: de cocaïne die wordt ingevoerd wordt geregeld pas ergens in het achterland – al dan niet gewapenderhand - uit de containers gehaald; en omgekeerd: de synthetische drugs die vanuit Rotterdam worden verscheept naar Australië, worden geproduceerd in Brabant
- Welke consequenties moeten/kunnen aan deze en soortgelijke vaststellingen worden verbonden?

+ ten eerste dat de intensieve samenwerking die in havens tussen publieke en private partijen moet worden georganiseerd om de veiligheid en integriteit van hun werking te waarborgen, een specifiek onderdeel moet zijn/worden van de ruimere samenwerking zoals die in Brabant/Zeealand via Task Forces/Actiecentra en de Riecs gestalte heeft gekregen; dit betekent wel dat er een landelijk dekkend netwerk van zulke regionale Task Forces/Actiecentra annex Riecs moet worden opgebouwd

+ ten tweede moet er parallel aan een dergelijk netwerk van regionale Task Forces binnen de Landelijke Recherche een Interventieteam/Strike Force worden gevormd, niet alleen om op nationaal/internationaal niveau zelf grootscheepse acties te kunnen ondernemen (denk aan de recente zeer geslaagde operatie van de Landelijke Recherche mbt de export van synthetische drugs naar Australië) maar juist ook om de werking van die regionale Task Forces/Riecs te ondersteunen en waar nodig te coördineren;

+ ik heb eerder al de contouren van een dergelijke Strike Force binnen de Landelijke Recherche geschetst; de vraag waarom een dergelijk Team/Force binnen en niet naast deze Recherche moet worden

opgebouwd en ook niet specifiek moet worden belast met de bestrijding van de zware drugsmisdaad, is makkelijk te beantwoorden:

. ten eerste de productie, handel en distributie van illegale drugs is nauw verweven met allerlei andere vormen van zware misdaad, onder meer illegale wapenhandel, witwassen en uitbuiting, en de aanslagen op bankkantoren (eufemistisch ook wel “plofkraken” genoemd), hoor ik wel zeggen; de acties in Oss laten hier geen misverstand over bestaan; het idee om naast/buiten de Landelijke Recherche om een speciale “narco-brigade” op te richten, sluit dus echt niet aan op de fenomenologie van de georganiseerde misdaad in het land

. ten tweede de criminele organisaties die sleutelrollen spelen in de illegale drugsindustrie zijn ook actief op andere terrein van de zware misdaad, en dus is het zaak om een Strike Force te vormen die niet wordt gericht op de bestrijding van bepaalde vormen van misdaad maar op de aanpak van criminele groepen die om allerlei redenen – hun bereidheid en vermogen om grof geweld te gebruiken, hun netwerken in nationale en internationale criminele milieus, hun financieel vermogen en daarmee hun toegang tot allerlei vormen van expertise – de knooppunten/kopstukken vormen in de georganiseerde misdaad van Nederland; zowel de bestrijding van de Italiaanse maffia als van de Amerikaanse cosa nostra heeft laten zien dat dit de insteek van het beleid moet zijn: alleen op deze manier kan de georganiseerde misdaad – en alles wat met deze misdaad samenhangt of uit deze misdaad voortvloeit – over een reeks van jaren voldoende worden bedwongen

. ten derde vergt – gegeven de samenhang tussen de verschillende vormen van zware misdaad en de samenhang tussen de bijbehorende criminele groepen – zeker in een klein land als Nederland, een doeltreffende en doelmatige bestrijding van de georganiseerde misdaad als vanzelf om eenheid van terrein, van beleid en middelen, en van actie, om het wat militair uit te drukken; het laatste wat er dus moet gebeuren is de vorming van twee aparte eenheden die operationeel onwillekeurig voortdurend in elkaars vaarwater zitten, met elkaar

moeten concurreren om de beste rechercheurs en analisten, verhoorders en observanten, de beste werkingsmiddelen etc. etc.; dit is echt het domste wat er kan gebeuren, zeker in een tijd waar de sterkte van de Nationale Politie – zeker ook waar het om de recherche/de opsporing gaat! - zo onder druk staat

. en ten vierde wil ik er op wijzen dat de vorming van een apart Interventieteam naast de Landelijke Recherche heel slecht zou zijn voor de internationale politiële en justitiële samenwerking tussen Nederland en andere landen die vandaag de dag nu juist zo onmisbaar is om de misdaadproblemen in eigen land weer onder controle te brengen zoals de eerder gegeven voorbeelden met de invoer van cocaïne en de uitvoer van synthetische drugs duidelijk demonstreren; de vorming van een apart Interventieteam zou immers niet alleen binnen de Nationale Politie het onderhouden van buitenlandse betrekkingen volstrekt onnodig belasten en bemoeilijken maar zij zou ook de buitenlandse politie- en justitiediensten opzadelen met een onmogelijk probleem: met welke van de twee eenheden moeten zij de samenwerking zoeken en onderhouden zonder partij te worden in een binnenlands politieconflict?

Ik hoop dus voor ons allen dat de minister, het college van procureurs-generaal, de regioburgemeesters en de korpsleiding zich in dezen niet op dwaalsporen laten brengen door mensen die niet/onvoldoende vertrouwd zijn met de aanpak van georganiseerde misdaad, in eigen land en in het buitenland